

Het einde van de groei

Een leeswijzer

Dit boek begon met een inzicht dat zich op de ochtend van 16 september 2008 aan me opdrong (de dag nadat Lehman Brothers was omgevallen). Ik was aanwezig bij een vergadering van zo'n veertig leiders en financiers van non-profitorganisaties, die zaten te luisteren hoe een voormalig lid van de raad van bestuur van JP Morgan uitlegde wat derivaten zijn en waarom de financiële wereld precies op dat moment het loodje dreigde te leggen. Een van de financiers werd op zijn mobiel gebeld, en nadat hij had opgehangen hoorde ik hem fluisteren: 'Ik ben net 40 miljoen dollar kwijtgeraakt.' Op dat moment drong het tot me door dat we getuige zijn van het begin van het einde van de economische groei. Ik wist al dat het einde hoe dan ook onvermijdelijk was, maar nu spanden de ontwikkelingen in de wereld van de haute finance samen met de ecologische grenzen om dit einde eerder en dramatischer te bewerkstelligen dan praktisch wie dan ook voorzien had.

Die gedachte was allang weer vervlogen als ik er niet op voorbereid was geweest – door zowel decennia eerder *The Limits to Growth* te hebben gelezen als door jarenlang de ontwikkelingen op het terrein van de uitputting van grondstoffen te hebben gevolgd. En dus begon de gedachte in mijn hoofd te rijpen, en maandenlang keerde ik mijn inval binnenstebuiten en stelde hem op alle mogelijke manieren op de proef om te zien of er echt iets in zat, of dat die misschien voorbarig of zelfs totaal onjuist was.

Ik besprak mijn idee met economen, zakelijk adviseurs, energiedeskundigen en grondstoffenanalisten. Ik besteedde talloze uren aan het lezen over economische geschiedenis en de oorzaken van de voortrollende financiële catastrofe. Ik vroeg mijn collega's van het Post Carbon Institute om raad: zelfs als mijn inzicht correct was – dat de wereld inderdaad in essentie de mogelijkheid van groei zelf ontgroeid is – is dit dan een boodschap die we met de wereld moeten delen, of zou het voor mij beter zijn over energie en natuurlijke hulpbronnen te blijven schrijven? Om redenen waar ik in hoofdstuk zeven dieper op in ga, werd het mij in de zomer van 2010 uiteindelijk duidelijk dat het verhaal van *Het einde van de groei* verteld moet worden.

Het besef dat groei wel eens voorbij kan zijn, werpt vele vragen op. Zullen de financiële gevolgen een inflatoir of deflatoir karakter hebben? Zullen sommige landen het er beter vanaf brengen dan andere? Zal het 'afslanken' van de economie ook tot een 'afslanking' van de menselijke soort leiden? Hoe snel staat dit ons allemaal te wachten? Wat kunnen we doen om ons te beschermen en ons aan de nieuwe situatie aan te passen?

Dit zijn een paar van de onderwerpen die in dit boek aangeroerd worden.

Hoofdstuk een is een beknopte geschiedenis van de economie en de economische wetenschap. Lezers die in dit onderwerp thuis zijn zullen het misschien een wat bij elkaar geraapt geheel vinden. Dat is niet omdat ik geen formele opleiding als econoom of historicus heb genoten (hoewel dat inderdaad het geval is), maar omdat het mijn doel is hier enkel de benodigde achtergrondinformatie te verschaffen. De rest van het boek veronderstelt namelijk een zeker inzicht in waarom economieën van groei afhankelijk zijn geraakt en waarom de meeste dominante economische theorieën ecologische grenzen negeren.

In hoofdstuk twee zullen we zien waarom de economische groei met bijkans dodelijke gevolgen over obstakels is gestruikeld die inherent zijn aan het mondiale monetaire en financiële stelsel. Daarbij zullen we de cruciale vraag onderzoeken of er praktische grenzen aan schulden bestaan en of we die grenzen bereikt hebben. Dit hoofdstuk biedt ons ook een

korte geschiedenis van de huidige wereldwijde economische crisis en de zaken die overheden en centrale banken doen om de opgelopen averij te herstellen.

Hoofdstuk drie onderzoekt factoren van buiten het financiële stelsel die verhinderen dat de economie zich herstelt en weer begint te groeien; factoren als de toenemende schaarste van fossiele brandstoffen, minerale grondstoffen en andere natuurlijke hulpbronnen, alsmede steeds ernstigere natuur- en industrierampen.

Menig lezer zal tegenwerpen dat grenzen aan onze energie- en mineralenvoorziening overwonnen kunnen worden middels de toepassing van efficiency en substitutie, die verdere economische groei mogelijk maken. Hoofdstuk vier gaat op deze argumenten in en laat zien hoe economische strategieën, die in de twintigste eeuw prima volstonden om de economie op een expansieve koers te houden, nu hun doelmatigheid verliezen.

Hoofdstuk vijf analyseert hoe het terugschroeven van de mondiale economische groei de komende decennia wellicht zijn beslag zal krijgen in de ontwikkelingen op demografisch gebied, op de internationale verhoudingen, op valutaoorlogen en op geopolitieke wedijver. Dit hoofdstuk behandelt ook de snelle, niet-aflatende Chinese economische expansie en gaat gedetailleerd in op de vraag hoelang deze kan standhouden.

In hoofdstuk zes onderzoeken we wat overheden en centrale banken kunnen doen om de onvermijdelijke overgang van een op groei gebaseerde economie naar een krimpende of nulgroei-economie met goed gevolg vorm te geven. We beginnen dit hoofdstuk met een nogal grimmige schets van een ‘faillietsscenario’ van wat er wellicht staat te gebeuren wanneer de managers van het mondiale economische systeem hun huidige beleid ongewijzigd voortzetten. Onderweg komen we te spreken over alternatieve valuta, ecologische economie en de economie van het geluk.

Hoofdstuk zeven bespreekt wat personen en gemeenschappen kunnen doen om zich op de veranderde omstandigheden voor te bereiden en hoe ze de basis kunnen leggen voor een economie en een levensstijl die het zonder economische groei en fossiele brandstoffen kan stellen. Hoopgevende tekenen zijn tot slot de opkomst van transitie-initiatieven en clubs voor gedeelde veiligheid.

Omdat de centrale these in dit boek stapsgewijs wordt uitgewerkt, raad ik aan de hoofdstukken in de gegeven volgorde te lezen.

Het proces van het schrijven van *Het einde van de groei* heeft me veranderd. Hoe goed ik ook was toegerust om dit project te ondernemen – ik houd me immers al veertig jaar bezig met de vraag waarom onze huidige, op groei gestoelde economie onmogelijk eeuwig kan standhouden – vond ik het proces van het in het reine komen met de implicaties van een blijvend einde aan de mondiale economische expansie een meer dan ontvullende ervaring. Zelfs lezers die goed op de hoogte zijn van belangrijke onderwerpen als de ecologische economie zullen waarschijnlijk merken dat dit boek hun geestelijke evenwicht ondermijnt op een manier die zowel buitengewoon onbehaaglijk als opbeurend is – in de zin dat het veel van de angsten en bange voorgevoelens expliciet maakt die bij velen van ons onbewust sluimeren.